

its characteristics. We cannot think of realities without recognising the existence of a substratum. It is not proper to say that what is meeting our eye is all the states of a thing.

क्रमान्यत्वं परिणामान्यत्वे हेतुः ॥ १५ ॥

भाष्यम्—एकस्य धर्मिण एक एव परिणाम इति प्रसक्ते क्रमान्यत्वं परिणामान्यत्वे हेतुर्भवतीति, तद् यथा चूर्णमृत् पिण्डमृद् घटमृत् कपालमृत् कणमृदिति च क्रमः । यो यस्य धर्मस्य समनन्तरो धर्मः स तस्य क्रमः, पिण्डः प्रच्यवते घट उपजायत इति धर्मपरिणामक्रमः । लक्षणपरिणामक्रमः घटस्यानागतभावादूर्तमानभावक्रमः, तथा पिण्डस्य वर्तमानभावादतीतभावक्रमः । नातीतस्यास्ति क्रमः, कस्मात्, पूर्वपरतायां सत्यां समनन्तरत्वं, सा तु नास्त्यतीतस्य, तस्माद्द्वयोरेव लक्षणयोः क्रमः । तथावस्थापरिणामक्रमोऽपि घटस्याभिनवस्य प्रान्ते पुराणता दृश्यते सा च क्षणपरम्परानुपातिना क्रमेणाभिव्यज्यमाना परा व्यक्तिमापद्यत इति, धर्मलक्षणाभ्यां च विशिष्टोऽयं तृतीयः परिणाम इति ।

त एते क्रमाः, धर्मधर्मिभेदे सति प्रतिलब्धस्वरूपाः । धर्मोऽपि धर्मो भवत्यन्यधर्मस्वरूपापेक्षयेति । यदा तु परमार्थतो धर्मिण्यभेदोपचारस्तद्द्वारेण स एवाभिधीयते धर्मः, तदायमेकत्वेनैव क्रमः प्रत्यवभासते । चित्तस्य द्वये धर्माः, परिदृष्टाद्यापरिदृष्टाश्च, तत्र प्रत्ययात्मकाः परिदृष्टाः, वस्तुमात्रात्मका अपरिदृष्टाः । ते च सप्तैव भवन्ति अनुमानेन प्रापितवस्तुमात्रसदृभावाः, “निरोध-धर्म-संस्काराः परिणामोऽथ जिवनम् । चेष्टा शक्तिश्च चित्तस्य धर्मा दर्शनवर्जिताः” इति ॥१५॥

Change Of Sequence (Of Characteristics) Is The Cause Of Mutative Differences. 15.

As there is only one effect noticeable of one characteristic, change of effect must be due to change of sequence (1), for example, earth as dust, as clod, as a pot, a potsherd or as bits are sequences. The characteristic which follows another characteristic, is its Krama or sequence. Clod disappears and pot appears—this is sequence of change of characteristic.

Sequence of change of symptom—Appearance as a pot from its non-existent state is a symptomatic sequence into